

УДК 343.4; 343.54
DOI [https://doi.org/10.32837/pyuv.v1i1\(22\).944](https://doi.org/10.32837/pyuv.v1i1(22).944)

В. М. Руфанова
orcid.org/0000-0002-1125-6277
кандидатка юридичних наук, доцентка,
докторантка кафедри кримінального права та кримінології
Навчально-наукового інституту права та підготовки фахівців для підрозділів
Національної поліції Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

СЕСУАЛЬНІ ДОМАГАННЯ ЯК ФОРМА ГЕНДЕРНО ЗУМОВЛЕНОГО НАСИЛЬСТВА

Постановка проблеми. У статті 2 Конвенції ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок зазначається, що держави-сторони засуджують дискримінацію щодо жінок в усіх її формах, погоджуються негайно всіма відповідними заходами здійснювати політику ліквідації дискримінації щодо жінок [1].

Сексуальні домагання як прояв гендерно зумовленого насильства сягають корінням у патріархальні відносини між чоловіками та жінками, коли воля та бажання чоловіка вважалася основною, домінуючою, завжди правильною, а думка жінки – другорядною, її не прийнято навіть з'ясовувати. Існування в суспільній свідомості стереотипів про те, що за замовчуванням чоловік головний, він володар, йому все дозволено, призвело до того, що чоловіки вважають, що можуть собі дозволити небажані, принизливі для жінки коментарі, дотики, чіпляння, домагання та насильство.

За даними дослідження, проведеного під керівництвом ОБСЄ в Україні у 2018 році, більшість жінок стурбовані проблемою насильства над жінками. Зокрема, 64% з них вважають, що це поширене явище. Дві третини (67%) жінок стверджують, що у віці 15 років і старшому вони зазнали психологічного, фізичного або сексуального насильства з боку партнера або іншої особи. Серед опитаних жінок віком від 15 років майже половина (49%) стверджує, що зазнала сексуального домагання. Найпоширенішими формами сексуального домагання, зазначеними жінками, були: непристойні погляди та погляди скоса, які їх лякали (24%), небажані дотики, обійми або поцілунки (23%) і коментарі сексуального характеру (20%) [2].

Стан дослідження. У сучасній науковій правовій доктрині до зазначеної проблематики зверталися такі вчені, як Н.В. Аніщук, А.Б. Блага, Н.Б. Болотіна, К.Б. Левченко, О.А. Мартиненко, Т.О. Марценюк, Н.В. Максименко, Т.М. Мельник, О.С. Перунова та інші.

Метою статті є теоретико-правовий аналіз сексуальних домагань як форми гендерно зумовленого насильства.

Виклад основного матеріалу. Сексуальні домагання є досить поширеною, але й малозрозумі-

лою проблемою в Україні. Критичність ситуації полягає в тому, що в багатьох галузях сексуальне домагання вважається нормою, та жінки не усвідомлюють повною мірою ні його суті, ні того, що вони мають право на захист [3].

Останніми роками спостерігається зміна межі соціально допустимої та прийнятної поведінки. Це пов'язано з тим, що сучасне суспільство стає більш чутливим до багатьох видів страждань різних соціальних груп, зокрема жінок, дітей, представників національних меншин тощо [4]. Суспільство усвідомлює, що права жінки – це права людини, такої ж людини, як і чоловік. Жінки на рівні з чоловіками мають право на повагу їх честі та гідності, їх зовнішнього вигляду, поведінки тощо. Вони відмовляються терпіти та мовчати у відповідь на непристойне та принизливе ставлення. Розуміння проблем та потреб інших сьогодні є найбільш вірним шляхом до гендерної рівності, яка несумісна з будь-якою дискримінацією, у тому числі з насильством. Однак фізична та емоціональна цілісність людини потребує надійного та дієвого правового захисту.

Сьогодні можемо спостерігати формування концепції посягання на людську гідність, яка включає не тільки фізичну травму в контексті спричинення шкоди фізичному здоров'ю у разі згвалтування, нанесення тілесних ушкоджень під час вчинення домашнього насильства тощо. Посягання на людську гідність охоплює й ті негативні емоції, яких зазнала жертва. Реалії такі, що межі насильства та межі заподіяної травми розмиваються. Не важливо, чи особі заподіяно фізичної шкоди, чи внаслідок вербальних висловлювань вона отримала психоемоційну травму – обидва випадки є формами насильства та спричиняють шкоду фізичному та ментальному здоров'ю особи. Сексуальні домагання як форма гендерно зумовленого насильства є безпосередньо приниженням іншої особи та прямим посяганням на її гідність.

Пекінська декларація та Платформа дій, прийняті на Четвертій Всесвітній конференції з питань жінок 1995 року, описують сексуальні домагання як форму насильства проти жінок, яка несумісна з гідністю та цінністю людської особистості, яка заважає жінкам робити внесок в загальний розвиток [5].

Статтею 40 Конвенції ООН «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок» визначається, що сексуальні домагання – це будь-яка форма небажаної вербальної, невербальної або фізичної поведінки сексуального характеру, метою або наслідком якої є порушення гідності особи, зокрема шляхом створення залякуваного, ворожого, принизливого або образливого середовища.

Хоча Стамбульська конвенція ще не ратифікована в Європі, в Україні на законодавчому рівні робляться перші кроки щодо встановлення правових рамок протидії сексуальним домаганням. Так, Законом України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків» від 8 вересня 2005 року № 2866-IV сексуальні домагання визначаються як дії сексуального характеру, виражені словесно (погрози, залякування, непристойні зауваження) або фізично (доторкання, поплескування), що принижують чи ображають осіб, які перебувають у відносинах трудового, службового, матеріального чи іншого підпорядкування [6, с. 26].

У законодавчому визначенні сексуальних домагань автори звужили сферу цих проявів відносинами трудового, службового, матеріального чи іншого підпорядкування. Можливо це пов'язано з тим, що значна кількість домагань трапляються саме на робочому місці. Попри дефіцит офіційної статистичної інформації про реальний стан щодо сексуальних домагань, за оцінкою ООН у країнах ЄС до 50% жінок зазнавали сексуальних домагань на роботі. У Китаї цей показник сягає 80% [7, с. 183].

Вважаємо, що потребує корегування поняття сексуальних домагань. На відміну від європейського підходу, український законодавець обмежив сферу сексуальних домагань відносинами трудового, службового, матеріального чи іншого підпорядкування. Результати проведених досліджень свідчать, що негативною, але поширеною практикою є вчинення сексуальних домагань поза відносинами службового, матеріального чи іншого підпорядкування. Зокрема, часто вчиняються, але замовчуються сексуальні домагання на вулиці, у громадських місцях, у громадському транспорті, соціальних мережах, з використанням засобів електронної комунікації тощо.

Наприклад, під час опитування, проведеного Австралійським інститутом у 2014 р. з'ясувалося, що 84% респонденток ставали жертвам словесних або фізичних домагань на вулиці, але дані про масштаби та форми домагань не збиралися. За результатами опитування у 2016 р. у Вашингтонському метро з'ясувалося, що 77% жінок ставали жертвами сексуальних домагань, однак не повідомляли про це. У Лондоні від домагань у громадському транспорті страждає кожна 5 жінка, у Франції – 90% жінок [7, с. 80].

У червні 2019 року на Столітній конференції Міжнародної організації праці (МОП) було прийнято Конвенцію МОП № 190 про викорінення насильства та домагань у сфері праці та супровідну Рекомендацію МОП № 206. Конвенція містить таке визначення: сексуальні домагання – це неприйнятні форми поведінки і практики або загрози таких, здійснених одноразово чи систематично, метою, результатом або можливим наслідком яких є заподіяння фізичної, психологічної, сексуальної чи економічної шкоди, включаючи гендерно зумовлені насильство і домагання. Насильство та домагання, спрямовані на осіб через їхню статево або гендерну приналежність, непропорційно впливають на осіб конкретної статі або конкретної гендерної приналежності [8].

Автори конвенції не розмежовують поняття «гендерно зумовлене насильство» та «сексуальні домагання», вважаючи, що досить часто межа між ними розмита. Певні форми поведінки можуть одночасно бути віднесені як до насильства, так і до сексуального домагання, вони можуть бути як окремими, так і взаємопов'язаними, напарованими або такими, що переходять від однієї до іншої.

На нашу думку, сексуальні домагання є однією з форм гендерно зумовленого насильства, яка може проявитися як одиничне правопорушення або передувати вчиненню більш тяжких форм сексуальних домагань, зокрема таких, як сексуальне насильство, зґвалтування тощо.

У результаті дослідження, проведеного в Україні у 2018 р., з'ясовано, що українські жінки найчастіше стають жертвами таких сексуальних домагань: 1) небажані дотики, обійми або поцілунки; 2) образливі коментарі або жарти сексуального характеру; 3) непристойні запрошення прийти на побачення; 4) образливі нав'язливі запитання про приватне життя; 5) нав'язливі образливі коментарі про зовнішність; 6) непристойні погляди та погляди скоса, які лякають; 7) картинки, фото чи подарунки сексуального характеру, які ображають; 8) непристойні оголення; 9) змушування дивитись порнографічні матеріали усупереч волі; 10) небажані електронні листи або СМС-повідомлення відвертого сексуального характеру, від яких почувашся ображеною; 11) непристойні образливі загравання в соціальних мережах, наприклад, у Фейсбуці, або в інтернет-чатах чи на форумах [7, с. 27].

Виходячи із вищевикладеного, найбільш характерними ознаками сексуальних домагань вважаємо такі:

1) Є проявом дискримінації, коли жінка має вагомий підстави вважати, що її відмова може нашкодити її працевлаштуванню, найму та просуванню службовими сходами включно, або коли це створює вороже середовище на роботі, зміну

ставлення з боку керівництва тощо. Жінки в дев'ять разів частіше, ніж чоловіки, залишають роботу через сексуальні домагання.

2) Дії сексуального характеру – це завжди активна діяльність однієї особи по відношенню до іншої.

3) Форма прояву: вербальна, невербальна або фізична. Ці дії можуть виражатися як у словесній формі (різного роду коментарі, неоднозначні натяки, небажане запрошення чи вимога, поширення пліток), невербальній формі (похитливий погляд, вираз обличчя, міміка чи жест, що асоціюється з сексуальністю) або в фізичній (обійми, поцілунки, доторкання, поплескування, щипок, пестощі).

4) Поведінка завжди не бажана та настирлива для жертви, тобто вона нав'язана правопорушником. Жертва завжди сприймає ці дії як образливі, принижуючі, вони викликають страх.

5) Метою або наслідком такої поведінки завжди є приниження особи. Сексуальні домагання посягають на людську гідність, яка згідно з Конституцією України є найвищою соціальною цінністю людини (ст. 3). Така поведінка у більшості випадків може бути образливою та може становити загрозу здоров'ю та безпеці. Своєю чергою приниження та образа особи створює сприятливе середовище для страждань особи, пригнічення її психологічного стану. Наслідком приниження є втрата особою впевненості в собі, втрата самоповаги, формування заниженої самооцінки. В результаті таких процесів у свідомості людини формується враження про особисту неповноцінність, що вона не гідна поваги до себе. Такі емоції є несумісними з людською гідністю [9].

6) Вчиняються як з боку незнайомих людей (у разі сексуальних домагань у громадських місцях, громадському транспорті, мережі Інтернет), так і з боку осіб, пов'язаних з жертвою відносинами трудової, службової, матеріальної чи іншої взаємодії (керівники, колеги або треті особи).

7) Спричиняють фізичну, психологічну, сексуальну чи економічну шкоду.

Щодо правових механізмів протидії сексуальним домаганням слід зазначити, що в Україні відсутня належна правова база, яка повною мірою регулювала питання протидії, захисту постраждалих осіб та питання притягнення до відповідальності винних. Відсутній і дієвий механізм реалізації права особи на захист від сексуальних домагань.

Хоча Розділ 6 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» у разі сексуальних домагань передбачає можливість постраждалої особи звернутися зі скаргою до державних органів (ст. 22) та право на відшкодування матеріальних збитків та моральної шкоди, завданих їй унаслідок сексуальних

домагань (ст. 23), сьогодні відсутня достатня судова практика, яка б підтверджувала дієвість та ефективність цих норм. Так, у 41% рішень (у випадках, коли жінка розповіла про сексуальні домагання співробітникам чи іншим особам) суд зобов'язує жінку спростувати інформацію та відшкодувати моральну шкоду [9]. Така ситуація свідчить про те, що суспільство ще не готове до зміни ставлення до жінок – жертв домагань.

Проблема полягає й у тому, що питання сексуальних домагань є табуованими у нашому суспільстві через поширене явище віктимблеймінгу, коли саму жертву засуджують, звинувачують у тому, що вона стала жертвою непристойного чи зневажливого ставлення до себе. Наслідком панування таких стереотипів є і низький відсоток звернень за захистом до поліції у випадках сексуальних домагань. Лише 1% від усіх опитаних жертв сексуальних домагань повідомили про такі випадки правоохоронні органи [2, с. 14].

Оскільки Кримінальний кодекс України (далі КК) містить ст. 154 «Примушування до вступу в статевий зв'язок», поширеною є думка, що сексуальні домагання – це лише примушування до статевого контакту. Однак поняття сексуальних домагань значно ширше. Окремої статті за сексуальні домагання в КК не передбачено. Іноді судова практика йде шляхом кваліфікації дій винної особи як хуліганства (ст. 296 КК).

Важливо розуміти, що не всі випадки сексуальних домагань утворюють склад кримінального правопорушення. Сексуальні домагання є проявом ґендерної дискримінації, тому особи, які допускають такі дії, повинні нести цивільну, адміністративну та кримінальну відповідальність залежно від характеру дій, які були вчинені.

У пояснювальній доповіді до Стамбульської Конвенції зазначається, що цивільне законодавство повинне забезпечувати механізми правової допомоги у разі дифамації та наклепу в контексті переслідування й сексуальних домагань тоді, коли такі акти не охоплені кримінальним законодавством [10, с. 64]. Однак у Цивільному кодексі України навіть термін «сексуальні домагання» не згадується. Кодекс України про адміністративні правопорушення також не містить окремої норми про сексуальні домагання. І хоча у ст. 173² законодавець, розкриваючи зміст насильства за ознакою статі, зазначає про образи та переслідування, вважаємо більш доцільним та ефективним в аспекті правозастосування виділення сексуальних домагань в окрему норму.

Висновки. Отже, важливо визначити пріоритети, усвідомити та визнати проблему сексуальних домагань жінок з боку чоловіків як на робочому місці, в навчальних закладах, так і в громадському транспорті, в місцях відпочинку,

у віртуальній мережі Інтернет тощо. Сексуальні домагання є проявом зневажливого та дискримінаційного ставлення до жінки та є порушенням права людини, спричиняє шкоду її здоров'ю та безпеці.

Небезпечний вплив сексуальних домагань проявляється у зміцненні ідеології підпорядкування жінок чоловікам. Вони посягають на розум і тіло жінки, сприяють формуванню почуття страху та порушують право на фізичну недоторканість та свободу. Сексуальні домагання створюють живильне підґрунтя для утвердження підлеглого соціального статусу жінки. Сексуальні домагання руйнують здатність жінок заробляти, змушуючи їх залишити роботу або школу, чим шкодять самодостатності жінки.

З метою вдосконалення протидії сексуальним домаганням вважаємо за доцільне вжити наступних заходів:

1. Конкретизувати визначення поняття сексуальних домагань, усунувши обмеження відносинами підпорядкування та матеріальної залежності.

2. Правоохоронним органам рекомендовано розпочати вести облік випадків сексуальних домагань. Це забезпечить зробити проблему видимою та організувати ефективну протидію явищу.

3. Державним органам влади та місцевого самоврядування, а також на підприємствах приватної форми власності необхідно активізувати роботу щодо навчання та підвищення рівня обізнаності серед керівництва та працівників про види та випадки домагань, їх недопустимість та відповідальність винних.

4. Важливо активізувати інформаційні кампанії щодо підвищення рівня обізнаності населення про те, що є сексуальними домаганнями, як себе від них захистити, як діяти у разі, якщо стали жертвою, та відповідальність винних.

5. Вдосконалити питання притягнення винних за вчинення сексуальних домагань до відповідальності. Правові рамки притягнення до відповідальності за досліджувану форму гендерно зумовленого насильства є дуже розмитими та неоднозначними. Виділення сексуальних домагань в окрему норму допоможе краще зрозуміти сутність проблеми та чітко визначити правові межі застосування.

6. Поширювати інформацію про покарання винних, адже невідворотність покарання є важливим елементом превентивної діяльності. Тоді як ніщо так не сприяє поширенню злочинності, як безкарність.

Переконані, що тільки комплексний підхід дозволить подолати гендерну асиметрію, яка є живильним середовищем для сексуальних домагань та інших форм гендерно зумовленого насильства.

Література

1. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (Стамбульська конвенція). Довідник для членів парламенту. Київ : К.І.С. 2014. 101 с.

2. Добробут і безпека жінок. Дослідження насильства над жінками в Україні. ОБСЄ. 2019. 120 с. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/viewer.html?pdfurl=https%3A%2F%2Fwww.osce.org%2Ffiles%2F%2Fdocuments%2F0%2F8%2F440318_0.pdf&cLen=3217429&chunk=true (дата звернення 01.12.2021).

3. Центр розвитку Організації економічного співробітництва та розвитку (OECD). Україна. Соціальні інститути і гендерний індекс. 2014. URL: <https://www.genderindex.org/wp-content/uploads/files/datasheets/UA.pdf>. (дата звернення 03.12.2021).

4. Case of *padijer v. Montenegro*. *The European Court of Human Rights*. Страсбург, 9 листопада 2021. URL: <https://hudoc.echr.coe.int/fre#%7B%22tabview%22:%7B%22document%22,%22itemid%22:%7B%22001-212970%22%7D> (дата звернення 10.12.2021).

5. Fourth World Conference on Women Beijing Declaration. URL : <https://www.un.org/womenwatch/daw/beijing/platform/declar.htm/> (дата звернення 11.12.2021).

6. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок та чоловіків. Закон України від 8 вересня 2005 року № 2866-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 52. С. 26.

7. Перес Кріадо, Керолайн. Невидимі жінки. Як вижити у світі, де навіть цифри брешуть на користь чоловіків. пер. з англ. мови Ірини Гнатковської. Харків : Віват. 2021. 416 с.

8. Конвенція МОП № 190 та Рекомендація МОП № 206 Короткий огляд. URL: chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/viewer.html?pdfurl=http%3A%2F%2Femployers.org.ua%2Fmedia%2F1.At%2520a%2520glance_IL0%2520C%2520190%2520R%2520206_UKR.pdf&cLen=1978251&chunk=true (дата звернення 13.12.2021).

9. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо ідентифікації випадків гендерної дискримінації та механізм надання правової допомоги. Наказ міністерства Юстиції України від 12.03.2019 № 33. URL: https://zakononline.com.ua/documents/show/112397___112397.

10. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами та пояснювальна доповідь. Стамбул. 11 травня 2011. 196 с. URL: <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcgclefindmkaj/viewer.html?pdfurl=https%3A%2F%2Frm.coe.int%2F1680093d9e&cLen=1379952> (дата звернення 13.12.2021).

Анотація

Руфанова В. М. Сексуальні домагання як форма гендерно зумовленого насильства. – Стаття.

У статті автором досліджується одна з форм гендерно зумовленого насильства – сексуальні домагання. Сексуальні домагання як прояв гендерно зумовленого насильства, сягають корінням у патріархальні відносини між чоловіками та жінками, коли воля та бажання чоловіка вважалися основною, домінуючою, завжди правильною, а думка жінки – другою, її не прийнято навіть з'ясувати. Існування

в суспільній свідомості стереотипів про те, що за замовчуванням чоловік головний, він володар, йому все дозволено, призвело до того, що чоловіки вважають, що можуть собі дозволити небажані, принизливі для жінки коментарі, дотики, чіпляння тощо.

Сьогодні спостерігається формування концепції посягання на людську гідність, яка включає не тільки фізичну травму в контексті спричинення шкоди фізичному здоров'ю у разі з'валтування, нанесення тілесних ушкоджень під час вчинення домашнього насильства тощо. Посягання на людську гідність охоплює й ті негативні емоції, яких зазнала жертва. Реалії такі, що межі насильства та межі заподіяної травми розмиваються. Не важливо, чи особі заподіяли фізичної шкоди, чи внаслідок вербальних висловлювань вона отримала психоемоційну травму – обидва випадки будуть насильством та спричиняють шкоду фізичному та ментальному здоров'ю особи. Сексуальні домагання як форма гендерно зумовленого насильства є безпосередньо приниженням іншої особи та прямим посяганням на її гідність.

Найбільш характерними ознаками сексуальних домагань є наступні. Сексуальні домагання є проявом дискримінації, особливо коли жінка має вагомий підстави вважати, що її відмова може нашкодити її правецькості, найму та просуванню службовими сходами включно, або коли це створює вороже середовище на роботі, зміна ставлення з боку керівництва тощо. Це завжди дії сексуального характеру, тобто це завжди активна діяльність однієї особи по відношенню до іншої. Форма прояву: вербальна, невербальна або фізична. Ці дії можуть виражатися у словесній формі (різного роду коментарі, неоднозначні натяки, небажане запрошення чи вимога, поширення пліток), невербальній (похитливий погляд, вираз обличчя, міміка чи жест, що асоціюється з сексуальністю) або в фізичній формі (обійми, поцілунки, доторкання, полескування, щипок, пестощі). Поведінка завжди не бажана та настирлива для жертви, тобто вона нав'язана правопорушником. Жертва завжди сприймає ці дії як образливі, принижуючі та залякуючі. Метою або наслідком такої поведінки завжди є приниження особи. Така поведінка у більшості випадків може бути образливою та може становити загрозу здоров'ю та безпеці. Своєю чергою приниження та образа особи створює сприятливе середовище для страждань особи, пригнічення її психологічного стану. Наслідком приниження є втрата особою впевненості в собі, втрата самоповаги, формування заниженої самооцінки. В результаті таких процесів у свідомості людини формується враження про особисту неповноцінність, що вона не гідна поважливого ставлення до себе. Такі емоції є несумісними з людською гідністю. Вчиняються як з боку незнайомих людей (у разі сексуальних домагань у громадських місцях, громадському транспорті, мережі Інтернет), так і з боку осіб, пов'язаних з жертвою відносинами трудової, службової, матеріальної чи іншої взаємодії (керівники, колеги або треті особи). Спричиняють фізичну, психологічну, сексуальну чи економічну шкоду.

Ключові слова: сексуальні домагання, гендерно зумовлене насильство, дискримінація, гендер.

Summary

Rufanova V. M. Sexual harassment as a form of gender-based violence. – Article.

The author examines one of the forms of gender-based violence – sexual harassment. Sexual harassment as a manifestation of gender-based violence is rooted in patriarchal relations between men and women, when a man's will and desire was considered primary, dominant, always right, and a woman's opinion secondary, not even clarified. The existence in the public consciousness of stereotypes that by default a man is in charge, he is the ruler, he is allowed everything, has led to the fact that men believe that they can afford unwanted, humiliating comments, touches, teasing and more.

Today, the concept of assault on human dignity is being formed, which includes not only physical trauma in the context of causing harm to physical health in the case of rape, infliction of bodily harm during domestic violence, etc. However, the encroachment on human dignity also includes the negative emotions experienced by the victim. The reality is that the boundaries of violence and the extent of trauma are blurred. It doesn't matter if the person was physically harmed or verbally traumatized, both cases will be violent and cause the person to be physically and mentally ill. Sexual harassment as a form of gender-based violence is a direct humiliation of another person and a direct encroachment on one's dignity.

The most characteristic signs of sexual harassment are the following. Sexual harassment is discriminatory, especially when a woman has good reason to believe that her refusal may harm her employment, hiring and promotion, or when it creates a hostile environment at work, changes in management attitudes, and so on. Women leave work nine times more often than men because of sexual harassment. These are always acts of a sexual nature, they are always active activities of one person in relation to another. Manifestation: verbal, nonverbal or physical. These actions can be expressed in verbal form (various comments, ambiguous hints, unwanted invitation or request, gossip), non-verbal form (lustful look, facial expressions, facial expressions or gestures associated with sexuality) or in physical form (hugs, kisses), touching, patting, pinching, caressing). Behavior is always undesirable and intrusive for the victim it is imposed by the offender. The victim always perceives these actions as insulting, humiliating and intimidating. The purpose or consequence of such behavior is always humiliation. In most cases, such behavior can be offensive and can pose a threat to health and safety. In turn, humiliation and insult of the person creates a favorable environment for the suffering of the person, the suppression of his psychological state. The consequence of humiliation is a person's loss of self-confidence, loss of self-esteem, the formation of low self-esteem. As a result of such processes in the human mind the impression of personal inferiority is formed that it is not worthy of self-respect. Such emotions are incompatible with human dignity. Committed by strangers (in the case of sexual harassment in public places, public transport, the Internet) and by persons related to the victim in labor, service, material or other interaction (managers, colleagues or third parties). Cause physical, psychological, sexual or economic harm.

Key words: sexual harassment, gender-based violence, discrimination, gender.